

**BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHNING ZAMONAVIY
TEXNOLOGIYALARI**

Yulduz Toshnazarovna Eshmamatova

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maktabgacha ta'lim
fakulteti 1-kurs magistranti*

Ilmiy rahbar: Gulbahor Abdullayevna Gaynazarova

Annotatsiya. *Bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy texnologiyalar asosida yondashuvlar bugungi kunda nafaqat pedagogik jamoatchilik, balki ota-onalar, psixologlar va jamiyatning boshqa qatlamlari uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.*

Maqolada Bugungi globallashuv davrida maktabga tayyorlov jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish zaruriyati, bolalarni maktabga tayyorlash texnologiyalari orasida "aqli o'yinchoqlar"ning ro'li haqida mulohazalar yuritiladi

Kalit soʻzlar. *"Aqli o'yinchoqlar", zamonaviy texnologiyalar, maktabga tayyorlash, rivojlanish, moslashish, ijodkorlik, individual xususiyatlar.*

Kirish. Bolalarni maktabga tayyorlash jarayoni ijtimoiy va pedagogik muhim vazifa hisoblanib, u bolalarning bilim olish qobiliyatlari, ijodkorligi va aql-zakovatini rivojlantirishni maqsad qilgan. Maktabga kirishdan oldin bolalarning boshlang'ich qobiliyatlarini tenglashtirish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda sharoit yaratish orqali ta'limga ijobiy motivatsiyani shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy texnologiyalar asosida yondashuvlar bugungi kunda nafaqat pedagogik jamoatchilik, balki ota-onalar, psixologlar va jamiyatning boshqa qatlamlari uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Har bir bola o'zining individual xususiyatlariga ega bo'lib, uni maktab muhitiga moslashtirishda innovatsion yondashuvlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash katta samara beradi. Shu bois, zamonaviy texnologiyalarning

qo'llanilishi ta'lim mazmunini yanada boyitib, bolalar ongida ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va ijtimoiy moslashuv kabi qobiliyatlarni shakllantirishga xizmat qilmoqda [1].

Asosiy qism. Nafaqat bilimlarni taqdim etish jarayonini optimallashtiradi, balki bolalarning qiziqishini oshirib, ularni interaktiv o'yinlar, audiovizual vositalar va virtual muhit orqali ta'lim olishga jalb etadi. Shu bilan birga, kognitiv rivojlanish va ijtimoiy kompetensiyalarni mustahkamlashga yo'naltirilgan ilg'or metodlar, masalan, STEAM-ta'lim, o'yin shaklidagi mashg'ulotlar va robototexnika asosidagi dasturlar bolalarning kelajakdagi ta'limdagi muvaffaqiyatlarini kafolatlash uchun mustahkam poydevor yaratadi [2].

Hozirgi zamon bolalarining psixofiziologik rivojlanish xususiyatlarini hisobga olib, maktabga tayyorlash jarayonida didaktik o'yinlar, muammoli vaziyatlar yaratish va ijodiy faoliyatga jalb etish orqali bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirish eng muhim tamoyil hisoblanadi. Shu jarayonda, har bir bola o'zining qiziqishlari va ehtiyojlariga muvofiq bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim [3]. Zamonaviy ta'lim texnologiyalarining asosiy vazifasi shundaki, ular faqatgina bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki bolalarning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilishini rag'batlantiradi, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi. Shuningdek, maktabga tayyorlov jarayonida bolaning psixologik va emotsional holatini hisobga olish muhim omildir. Bu borada zamonaviy texnologiyalar, masalan, adaptiv o'yinlar va raqamli psixodiagnostik vositalar yordamida bolalarning rivojlanish darajasini aniqlash va ularga mos metodlarni tanlash imkoniyati mavjud [4]. Bolalarning emotsional-intellektual salohiyatini aniqlash, ijtimoiy muhitga moslashuv darajasini oshirish, o'quv motivatsiyasini shakllantirish kabi masalalar aynan ushbu zamonaviy texnologiyalar yordamida samarali hal etilmoqda. Bundan tashqari, bolalarni maktabga tayyorlashda an'anaviy va zamonaviy yondashuvlarni integratsiya qilish masalasi ham dolzarbdir. An'anaviy yondashuvlar bola psixologiyasiga mos va avlodlararo meros sifatida saqlanib kelayotgan bo'lsa, zamonaviy texnologiyalar esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish imkoniyatini beradi. Ushbu ikki yondashuvning uyg'unlashuvi orqali bolalarning

nafaqat bilim olish, balki o'zini namoyon qilish, muloqotga kirishish, jamoa bilan ishlash kabi ko'nikmalari rivojlanadi [5].

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida zamonaviy texnologiyalar va interaktiv metodlarning o'rni tobora ortib bormoqda, chunki hozirgi zamon ta'limi bolalar rivojlanishining individual xususiyatlarini inobatga olgan holda amalga oshirilishi lozim. Xususan, raqamli vositalar va innovatsion pedagogik yondashuvlar bolalarning kognitiv, muloqot, ijtimoiy va psixomotor ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Masalan, maktabgacha yoshdagi bolalarni matematik va lingvistik qobiliyatlarga tayyorlash uchun maxsus mobil ilovalar, virtual o'yinlar va o'quv platformalaridan foydalanish juda samarali hisoblanadi [6].

Hozirgi kunda bolalarni maktabga tayyorlash texnologiyalari orasida "aqlli o'yinchoqlar"ning deb nomlangan qurilmalar alohida o'rin egallaydi. Ushbu o'yinchoqlar bolalarning muammolarni hal qilish, ijodiy fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Misol uchun, Lego kabi konstruksiyalar yoki robotlashtirilgan o'yinchoqlar orqali bolalar muhandislik va texnologiya sohalariga oid dastlabki bilimlarni egallaydi.

Bundan tashqari, bolalarning maktabga psixologik jihatdan tayyorlanishi ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida stressni kamaytirish va ijtimoiy moslashuvni oshirish maqsadida maxsus psixologik treninglar va audiovizual materiallardan foydalanish mumkin. Virtual reallik texnologiyalari orqali bolalarga maktab muhitini avvaldan tanishtirish, ularga sinf xonasi, o'qituvchilar va dars jarayonlari haqida tasavvur hosil qilish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar bolalarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Onlayn guruh mashg'ulotlari, videokonferensiyalar va ijtimoiy platformalar orqali bolalar o'z tengdoshlariga nisbatan muloqotda bo'lishni o'rganadilar, bu esa ularning kelgusida sinfdagi faoliyatga tezroq moslashishiga yordam beradi. Shu bilan birga, interaktiv ta'lim dasturlarida ovozli buyruqlar, vizual ko'rsatmalar va dinamik vazifalar yordamida bolalarning e'tiborini jalb qilish va ularni faol qatnashishga undash mumkin.

Zamonaviy texnologiyalarning yana bir muhim jihati bu individual

yondashuvni amalga oshirish imkoniyati hisoblanadi. Har bir bolaning rivojlanish sur'ati va o'quv qobiliyatlari turlicha bo'lganligi sababli, moslashtirilgan o'quv dasturlari yordamida bolalarga individual o'quv rejasi tuziladi. Bunda sun'iy intellekt texnologiyalari bolalarning faoliyatini tahlil qiladi va ularga mos keladigan topshiriqlarni taklif qiladi, bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi.

Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish imkoniyatini beruvchi texnologiyalar yordamida ota-onalar va o'qituvchilar bolalarning maktabga tayyorgarligini kuzatib borishlari va ularga kerakli yordamni ko'rsatishlari mumkin. Misol uchun, maxsus dasturlar orqali bolaning rivojlanish darajasi, o'rganish qobiliyati va qiyinchiliklari haqida batafsil ma'lumot olish mumkin.

Bundan tashqari, ekologik va sog'lom turmush tarzi asosida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi ham muhimdir. Xususan, interaktiv ekologik o'yinlar bolalarda atrof-muhitni asrash va ekologik mas'uliyatni oshirish bo'yicha dastlabki ko'nikmalarni shakllantiradi. Shuningdek, bolalarning jismoniy faoliyatini rag'batlantiruvchi raqamli platformalar va o'yinlar orqali ular sog'lom turmush tarziga tayyorlanadi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish orqali bolalarni maktabga tayyorlash jarayonini nafaqat qiziqarli, balki ilmiy asoslangan va individual ehtiyojlarga moslashtirilgan holga keltirish mumkin. Bu esa nafaqat bolalarning, balki ularning ota-onalari va o'qituvchilarining ham o'quv jarayonidagi ishtirokini yengillashtiradi.

Nutqni rivojlantirish. Nutq bola aqliy rivojlanishining asosiy ko'rsatkichi bo'lib, uning mantiqiy fikrlash darajasini ham aks ettiradi. Bola fonemik eshitishni rivojlantirish uchun so'zlar ichidagi individual tovushlarni aniqlay olishi lozim. Bu jarayon quyidagi faoliyatlar orqali amalga oshiriladi:

O'qilgan yoki eshitilgan ertak va hikoyalarni qayta hikoya qilish.

Hikmatlar, she'rlar, qofiyalar va til ohanglarini yodlash.

Rasm yoki rasmlar qatori asosida hikoya tuzish.

Puzzle o'yinlari va rebuslar yordamida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.

Bunday mashg'ulotlar monologik nutqni o'zlashtirishni ta'minlab, bolaning

mustaqil fikr bildirish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Og'zaki nutqni mustahkamlash maqsadida bolalar bilan muhokamalar o'tkazish va ularga o'z fikrlarini aniq ifodalash imkonini berish muhimdir.

Qo'l motorli ko'nikmalar. Bolaning maktabga tayyorgarligining muhim ko'rsatkichi nozik motor ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Qo'lning kichik mushaklarini rivojlantirish uchun maxsus o'yinlar va mashqlar tashkil etilishi lozim. Masalan: Plastilin yoki loydan buyumlar yasash.

Rasm chizish va bo'yash mashg'ulotlari.

Kichik buyumlarni terish yoki yig'ish mashqlari.

Bu jarayon bolalarning yozuvga tayyorligini ta'minlab, ularning qo'l mushaklarining aniq va tezkor harakatlarini rivojlantiradi.

Matematik tayyorgarlik. Bolalarning matematik rivojlanishi uchun faqat sanashni o'rgatish bilan cheklanmaslik lozim. Ular quyidagi ko'nikmalarni egallashi kerak:

O'nlik ichida teskari tartibda sanash.

Raqamlarni solishtirish va ularning ko'p yoki kamligini aniqlash.

Fazoda yo'nalishni aniqlash (yuqori, past, chap, o'ng, o'rta).

Bu bilimlar maktabdagi matematik darslarni o'zlashtirishda asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, o'yin texnologiyalari yordamida matematik tushunchalarni qiziqarli tarzda o'rgatish mumkin.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'limga tayyorlashda quyidagi zamonaviy texnologiyalardan foydalaniladi:

O'yin texnologiyalari: Bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ular o'rtasida ijobiy raqobat muhitini yaratish va yangi bilimlarni mustahkamlash imkonini beradi.

Sog'liqni saqlashni ta'minlovchi texnologiyalar: Barmoqlarning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kinezioterapiya mashqlari qo'llaniladi.

TRIZ texnologiyasi: Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Masalan, "Ertakdan buyumlar", "Sehrlil tayoqcha" kabi mashg'ulotlar orqali faraz qilish va ijod qilish ko'nikmalari shakllantiriladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT): Multimedia vositalari yordamida ta'limni qiziqarli va samarali qilishga xizmat qiladi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi (TRKM): Bolalarda fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va xulosa chiqarish qobiliyatlarini shakllantiradi.

O'qitish usullari va tashkiliy shakllari

Ta'lim jarayonida quyidagi usullardan foydalanish tavsiya etiladi:

Og'zaki usullar: Tushuntirish, suhbat, muhokama qilish.

Tasviriy usullar: Rasmlar, videolar va model asosida ishlash.

Amaliy usullar: O'yinlar, topshiriqlar va mashqlar.

Mashg'ulotlar frontal, guruhli, juftlik va individual shakllarda tashkil etilishi mumkin. Har bir shakl bolalarning shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa. Bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash nafaqat ta'lim sifati, balki bolalarning intellektual, ijodiy va ijtimoiy rivojlanish darajasini oshirishda ham muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, ushbu yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar va amaliyotdagi tajribalar natijalari mazkur soha rivojiga ulkan hissa qo'shishi shubhasizdir. Mazkur maqolada zamonaviy texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslarini o'rganish orqali ta'lim jarayonida ularni qo'llash mexanizmlari tahlil qilinadi va amaliyot uchun aniq tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, ta'limning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Nutqni rivojlantirish, qo'l motorli ko'nikmalarni shakllantirish va matematik tayyorgarlikni oshirishga qaratilgan faoliyatlar bolalarning intellektual va ijodiy salohiyatini kuchaytiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar yordamida har bir bolaning shaxsiy imkoniyatlarini maksimal darajada ochish, ularning maktabga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlaydi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalardan foydalanish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Xurvalieva T .L Bolalarni maktabga tayyorlash// M.: "Zebo Print". Toshkent –2024.
100 b.

2. Агапова И.Ю., Чеховская В.Б., Подготовка детей к школе // Начальная школа. – 2004. - №3 – с. 19 – 20
3. Афонькина Ю.А., Борисова О.Е., Белотелова Т.Э., Познавательная деятельность дошкольников в игровом взаимодействии. Коррекционно–развивающие занятия. Игры// авт. – сост. Афонькина, Ю.А., Борисова, О.Е., Белотелова, Т.Э. – Волгоград: Учитель, 2017. – 52 с.
4. Афонькина Ю.А., Борисова О.Е., Белотелова Т.Э., Развитие умения управлять собой. Цикл коррекционно–развивающих занятий с детьми 5–7 лет //– Волгоград: Учитель, 2014. – 243 с.
5. Байбородова Л.В., Дополнительное образование детей. Психолого – педагогическое сопровождение. Учебник. – изд.: Юрайт, 2017 – 413 с.
6. Безруких М.М., Парамонова Л.А., Слободчиков В.И., Предшкольное обучение: «плюсы» и «минусы» // Начальное образование. – 2006. - №3. – с. 9 – 11
7. Gaynazarova, G. A., & Olimjonova, N. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA IJTIMOIIY MOSLASHUV KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 8(1), 65-72.
8. Gaynazarova, G. A., & Shonasirova, Z. Y. D. (2023). MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIGA HORIIY TAJRIBALARNI QO 'LLASHNING ZARURATI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 5), 721-724.